

अनुसन्धान-प्रकाशन-विभागीया त्रैमासिकी शोध-पत्रिका

शोध-प्रभा

(A Refereed & Peer-Reviewed Quarterly Research Journal)

48 वर्षे तृतीयोऽङ्कः (जुलाई-सितम्बर) 2023 ई.

प्रधानसम्पादक:

प्रो. मुरलीमनोहरपाठकः

कुलपति:

सम्पादक:

प्रो. शिवशङ्करमिश्रः

शोधविभागाध्यक्षः

सहसम्पादक:

डॉ. ज्ञानधरपाठकः

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

नवदेहली-16

प्रकाशकः

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः
बी-4, कुतुबसांस्थानिकक्षेत्रम्, नवदेहली-110016

शोधप्रभा-प्रकाशनपरामर्शदात्रीसमितिः

प्रो. जयकान्तसिंहशर्मा, वेदवेदाङ्गपीठप्रमुखः

प्रो. शीतलाप्रसादशुक्लः, साहित्यसंस्कृतिपीठप्रमुखः

प्रो. सदनसिंहः, शिक्षाशास्त्रपीठप्रमुखः

प्रो. ए.एस.आरावमुदन्, दर्शनपीठप्रमुखः

प्रो. मीनूकश्यप, आधुनिकविद्यापीठप्रमुखा

निर्णायकमण्डलसदस्याः (जुलाईमासाङ्कः, 2023)

प्रो. अभिराजराजेन्द्रमिश्रः, सनराइज-विला, लोकर समराहिल, शिमला- 171005, हि.प्र.

प्रो. शशिनाथझा, कुलपतिः, कामेश्वरसिंहदरभंगासंस्कृतविश्वविद्यालयः, दरभंगा, बिहार

प्रो. दामोदरशास्त्री, अध्यक्षः, संस्कृत-प्राकृतविभागः, जैनविश्वविद्यालय, लाडौं- 341306 नागौर, राजस्थानम्

प्रो. रमाकान्तपाण्डेयः, निदेशकः, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, भोपालपरिसरः, भोपालः - 462043, म.प्र.

प्रो. रामबहादुरशुक्लः, अध्यक्षः, संस्कृतविभागः, जम्मूविश्वविद्यालयः, जम्मू- 180006

प्रो. लोकमान्यमिश्रः, के.सं.विश्वविद्यालयः, लखनऊ-कैम्पस, विशालखण्डः - 4, गोमतीनगरम्, लखनऊ-226010

प्रो. धनञ्जयपाण्डेयः, वैदिकदर्शनविभागः, संस्कृतविद्यार्थर्मविज्ञानसङ्कायः, का.हि.विश्वविद्यालयः, वाराणसी- 221005

प्रो. के.एस. सतीशः, अद्वैतवेदान्तविभागाध्यक्षः, राष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः, तिरुपतिः, आन्ध्रप्रदेशः - 517507

ISSN 0974 - 8946

48 वर्षे तृतीयोङ्कः (जुलाई-सितम्बर) 2023 ई.

© श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

वेबसाइटसङ्केतः - www.slbsrsrv.ac.in

ई-मेलसङ्केतः - shodhaprabhalbs@gmail.com

दूरभाषसङ्केतः - 011-46060609, 46060502

मुद्रकः - डी.वी. प्रिन्टर्स, 97-यू.बी., जवाहरनगरम्, देहली-110007

प्रधानसम्पादकः

प्रो. मुरलीमनोहरपाठकः

कुलपति:

सम्पादकः

प्रो. शिवशङ्करमिश्रः

शोधविभागाध्यक्षः

सम्पादकमण्डलम्

प्रो. जयकान्तसिंहशर्मा

प्रो. भागीरथिनन्दः

प्रो. के.भारतभूषणः

प्रो. प्रभाकरप्रसादः

प्रो. रामसलाहीद्विवेदी (संस्कृतभाषाशुद्धता)

डॉ. अशोकथपलियालः

डॉ. अभिषेकतिवारी (अंग्रेजीभाषाशुद्धता)

सहसम्पादकः

डॉ. ज्ञानधरपाठकः

शोधसहायकः

मुद्रणसहायकः

डॉ. जीवनकुमारभट्टराई

प्रूफसंशोधकः

शोधप्रभा
श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य
अनुसन्धान-प्रकाशन-विभागीया शोध-पत्रिका

- एषा त्रैमासिकी शोध-पत्रिका।
- अस्याः प्रकाशनं प्रतिवर्षं जनवरी-अप्रैल-जुलाई-अक्टूबरमासेषु भवति।
- अस्याः प्रधानमुद्देश्यं संस्कृतज्ञेषु स्वोपज्ञानुसन्धान-प्रवृत्तेरुद्बोधनं प्रोत्साहनं विविध-दृष्ट्याऽनुसन्धेयविषयाणां प्रकाशनं च विद्यते।
- अस्यां श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्थानामन्येषां च विदुषां स्वोपज्ञविचारपूर्णा अनुसन्धानप्रधाननिबन्धाः प्रकाश्यन्ते।
- अप्रकाशितानां दुर्लभानां प्राचीनाचार्यरचितानां लघुग्रन्थानां सम्पादनभावानुवादटीका-टिप्पण्यादिपुरस्सरं प्रकाशनमप्यस्यां क्रियते।
- शोधपत्रलेखकैः शोधपत्रस्यान्ते पत्राचारसङ्केतः दूरभाषसंख्या, ईमेलसङ्केतश्चावश्यं लेखनीयाः।
- पत्रिकायाः एका प्रतिः लेखकाय निःशुल्कं दीयते, यस्मिंस्तदीयो निबन्धः प्रकाशितो भवति।
- अस्यां पत्रिकायां विशिष्टानां संस्कृत-हिन्द्याड्ग्ल-ग्रन्थानां समालोचना अपि प्रकाश्यन्ते। आलोच्यग्रन्थस्यालोचना यस्मिन्नक्ते प्रकाशिता भवति सोऽङ्को ग्रन्थकर्त्रं निःशुल्कं दीयते। प्रकाशितशोधसामग्री लेखकस्यास्ति अतः लेखस्य मौलिकतादिविषये सम्पूर्ण दायित्वं लेखकस्य भविष्यति न तु सम्पादकस्य न वा प्रकाशकस्य।
- पत्रिकासम्बद्धन्यायालयीयविवादविषये दिल्लीन्यायालयक्षेत्रमेव परिसीमितमस्ति।
- अस्या एकाङ्कस्य मूल्यम् रु. 125.00, वार्षिकसदस्यताराशिः रु. 500.00
- पञ्चवार्षिकसदस्यताराशिः रु. 2000.00, आजीवनसदस्यताराशिः रु. 5000.00
- सदस्यताराशिः कुलसचिव, श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, नई दिल्ली-16, इति सङ्केतेन (बैंकड्राफ्ट अथवा मनीआर्डर) द्वारा प्रेषणीयः वा ई-बैंकमाध्यमेन देयः।
- पत्रिकासम्बन्धी सर्वविधः पत्रव्यवहारः ‘सम्पादक’ शोध-प्रभा। श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय (केन्द्रीय विश्वविद्यालय), कट्टवारिया सराय, नई दिल्ली-110016 इति सङ्केतेन विधेयः।

-सम्पादकः

विषयानुक्रमः

संस्कृतविभागः

1. शाब्दिकाभिमतो नामार्थविचारः	1-7
– डॉ. गोविन्दपौडेलः	
2. ममटीयगूणीभूतव्यङ्गस्योपजीव्यत्वविचारः	8-20
– डॉ. राजकुमारमिश्रः	
3. निरुक्तमतेन जातिपदार्थविचारः	21-27
– डॉ.बद्रीनारायणगौतमः	
4. इण्डोनेशियायाः वायांगसाहित्ये भारतीयनाट्यपरम्परायाः प्रभावः	28-41
– डॉ. ललितपाण्डेयः	
5. जैनसंस्कृतौ पर्वाणि	42-47
– प्रो. कुलदीपकुमारः	

हिन्दी विभाग

6. भाष्टमत में श्रुतार्थापत्ति प्रमाण का निरूपण	48-54
– डॉ. ठाकुर शिवलोचन शाणिडल्य	
7. लास्य-स्वरूप निरूपण	55-66
– डॉ. मुकेश कुमार मिश्र	
8. श्रीमद्भगवद्गीता में निहित बुद्धि की अवधारणा एवं प्रकारों का अध्ययन	67-74
– डॉ. सुरेन्द्र महतो	

9. भारतीय आस्तिक दर्शनों में मोक्ष-मीमांसा	75-83
– श्री किरण कुमार आर्य	
– डॉ. सुरेन्द्र कुमार	
10. अर्वाचीन महाकाव्यलक्षणों की युगानुरूपता	84-90
– डॉ. कमलेश रानी	

English Section

11. A Critical study of Mind from the viewpoint of Advaita Vedānta	91-104
– Dr. Navin Dixit	

SANSKRIT JOURNALS LISTED IN UGC-CARE LIST

As updated on 14.01.2022

17	Natyam (print only)	Natya Parisad, Department of Sanskrit, Doctor Harisingh Gour University	2229-5550	NA
18	Nibandhamaala (print only)	Central Sanskrit University	2277-2359	NA
19	Pali- Prakrta Anusilanam (print only)	Rashtriya Sanskrit Sansthan	NA	NA
20	Paniniya	Maharshi Panini Sanskrit E�am Vedic Vishwavidyalaya	2321-7626	NA
21	Pracya	Manohari Devi Kanoi Girls' College	2278-4004	NA
22	Prajna	Banaras Hindu University	0554-9884	NA
23	Pratyabhijna (print only)	Sree Sankaracharya University Sanskrit	2349-5588	NA
24	Purana (print only)	All India Kashiraj Trust Fort	0555-7860	NA
25	Samskrita Pratibha (print only)	Sahitya Akademi	0558-3764	NA
26	Sanskrit Vimarsah	Central Sanskrit University	0975-1769	NA
27	Sanskritvidya (print only)	Faculty of Sanskrit vidya dharma Vijnan	0975-8348	NA
28	Sharada	Central Sanskrit University	2320-740X	NA
29	Shikshamritam (शिक्षामूलम्)	Central Sanskrit University	2349-6452	NA
30	Shodh Pragya	Uttarakhand Sanskrit University	2347-9892	NA
31	Shodha Samiksha	Ratha Seva Pratishthanam	2249-5045	NA
32	Shodha-Prabha (print only)	Shri Lal Bahadur Shastri Rashtriya Sanskrit Vidyapeetha	0974-8946	NA
33	Shodhsamhita (print only)	Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University	2277-7067	NA
34	Shreevidyamantramahayoga (print only)	Shri Vidya Sadhana Peeth	2277-5854	NA
35	Shrivaishnavi (श्रीवैष्णवी)	Central Sanskrit University	7552-2779	NA
36	Surabharati	Department of Sanskrit,	0976-4488	NA